

TÜRKİYE’DE YERLEŞİM BİRİMLERİNDEKİ HEYELANLARIN MEKÂNSAL VE İSTATİSTİKSEL DAĞILIMLARI

Ahmet DEMİR Jeoloji Mühendisi, T.C. Başbakanlık, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

ÖZET

Ülkemiz, jeolojik, jeomorfolojik yapısı ve sahip olduğu iklimsel özellikleri nedeni ile büyük can ve mal kaybına yol açan afetlerle sık sık karşılaşmaktadır.

Ülkemizde, 7269 sayılı “Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun” kapsamında, 1950-2008 yılları arasında, yerleşim birimlerinde en çok meydana gelen afet olayı %45’lik oranla heyelanlardır. Heyelan olay sayılarını %18’lik oranla depremler, %14’lük oranla sel, su baskınları izlemektedir. Ancak, yerleşim birimlerindeki yapı ve kamu tesisleri en çok %55’lik oranla depremlerden, %21’lik oranla heyelanlardan zarar görmüştür.

Türkiye’de heyelanlı yerleşim birimleri, özellikle Doğu ve Batı Karadeniz Bölgesinde ve aktif fay ve fay zonları boyunca yoğunlaşmaktadır. İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu ile Trakya, heyelanların en az görüldüğü bölgelerimizdir. Orta ve Batı Karadeniz’de, litolojik olarak özellikle Kretase ve Eosen fişlerinin, Doğu Karadeniz’de ise Kretase ve Eosen Volkaniklerinin heyelanların oluşumu için kaynak alanlar oluşturduğu anlaşılmaktadır. Heyelanlar Orta ve Batı Karadeniz’de Kretase ve Eosen fişleri içinde derin düzlemler, rotasyonel ya da özellikle kıyı kesimlerinde (Kastamonu-Cide, Sinop-Ayancık, Türkeli) düzlemsel kayma şeklinde gelişirken, Doğu Karadeniz’de Pontid Volkanizması sonucu oluşmuş Eosen ve Kretase volkanik kayaların yaygın olarak gözlemlendiği alanlarda daha çok derinliği fazla olmayan dairesel kaymalar ve yüzeysel akmalar türünde gözlenmektedir.

Başkanlığımız arşivindeki raporlarda, yapılan incelemeler sonucunda; 1985-2010 yılları arasında, Karadeniz Bölgesinde, genel olarak heyelan olaylarının, en fazla Ağustos-Temmuz aylarında meydana geldiği, bu ayları da Haziran ayının izlediği tespit edilmiştir.

Ülkemizde en çok heyelan olayı gözlenen iller; Trabzon (1123), Rize (1049), Kastamonu (613), Erzurum (573) ve Artvin (471)’dir. En az heyelan olayı gözlenen iller, Kırklareli (3), Mardin (4) ve Şanlıurfa (6)’dir. Toplam olay sayısı ise 1950 – 2008 yılları arasında, 13494’dür. Meydana gelen heyelan olaylarından etkilenen afetzede sayıları incelendiğinde, Trabzon 4106 afetzede ile heyelanlardan en çok zarar gören ilimizdir.

İlçeler bazında yapılan değerlendirmeler sonucu 922 ilçenin 679'unda, başka bir ifadeyle bütün ilçelerimizin % 73,6'sında heyelan olayları meydana gelmiştir. Bartın – Ulus (310), Trabzon – Maçka (238), Rize – Çayeli (213), Rize – Merkez (208) ve Karabük – Yenice (189) ilçeleri en fazla heyelan olayı gözlenen ilçelerdir. İlçelere göre heyelanlardan etkilenen afetzedede sayısı dikkate alındığında, en fazla heyelan zararına uğrayan ilçe Karabük – Yenice'dir (1388). Heyelanlar yüzünden en fazla hasar ve yıkıma uğrayan diğer ilçeler ise, Malatya – Hekimhan (1345), Bursa – İnegöl (1319), Muş – Merkez (1192) ve Bartın – Ulus'tur

Türkiye'deki heyelanlı yerleşim birimlerinin mekânsal dağılımından elde edilmiş olan “Heyelan Noktasal Yoğunluk Haritası”, özellikle “Türkiye İklim Sınıflandırması”, “Türkiye Aktif Fay Haritası” ve “Türkiye Jeoloji Haritası” ile hazırlayıcı ve tetikleyici parametrelerle uyumlu olduğu ortadadır.

Anahtar Kelimeler: *7269 Sayılı Afet Kanunu, Heyelan Yoğunluk Haritası, Heyelan Olay Sayısı*